

SENIPARTEDUNAK NORTZUK DIREN ETA SENIPARTE GISA ZENBAT DAGOKIEN GALIZIAN, AZKEN ERALDAKETAZ GEROZTIK

LABURPENA: 1. Sarrera. 2. Senipartedunak nortzuk ziren eta seniparte gisa zenbat zegokien Galizian, 4/1995 Legearen arabera. 3. Senipartedunak nortzuk diren eta seniparte gisa zenbat dagokien Galizian, azken eraldaketaz geroztik. 4. Eta Hego Euskal Herriaren kasuan, zer? 5. Labur-zurrean. 6. Bibliografia.

1. SARRERA

Ekainaren 14ko 2/2006 Legeak, Galiziako zuzenbide zibilari buruzkoak, indarrik gabe utzi du aurretiaz gai berberari buruz indarrean zegoena, hau da, Galiziako Parlamentuak 1995. urteko maiatzaren 24an onetsitakoa. Lege berria Galiziako Aldizkari Ofizialean argitaratu da, 2006. urteko ekainaren 29an, 124. zenbakiarekin; eta, argitalpenetik hogeitau egunetara, indarrean jarri da. Hortaz, Galiziako foru-zuzenbide zibilak arauketa berria du.

Lege berriak hirurehun eta zortzi artikulua ditu, lau xedapen gehigarri, bi xedapen iragankor, xedapen indargabetzaile bat eta azken xedapen bat. Artikuluaren antolaketa sistematikoaz denaz bezainbatean, honako titulu hauek bereiz daitezke:

Atariko titulua

Lehenengo titulua, adingabeen gaineko babesari buruzkoa

II. titulua, adopzioari buruzkoa

III. titulua, autotutoretzari buruzkoa

IV. titulua, adierazpenik gabeko absentzia-egoerari buruzkoa

V. titulua, etxeari eta “veciña” deiturikoari buruzkoa

VI. titulua, eskubide errealei buruzkoa

VII. titulua, kontratuei buruzkoa

VIII. titulua, Galiziako familia-konpainiari buruzkoa

IX. titulua, familiaren ondasun-erantzari buruzkoa

X. titulua, heriotzaren ondoriozko oinordetzari buruzkoa

Hamargarren titulu horren barruan, zazpi kapitulu bereiz daitezke. Kapitulu horietatik bosgarrena seniparteei buruzkoa da. Lege berriak, seniparteei buruzko gai horretan, aldaketa nabaria ekarri du. Izan ere, 4/1995 Legeak, seniparteen ondorioetarako, zuzen-zuzeneko igorpena egiten zuen Kode Zibilera, berezko arauketarik eskaini gabe. 2/2006 Legeak, ordea, berezko arauketa eskaintzen du. Galiziako foru-zuzenbideari beren beregi dagokiona.

Horregatik, artikulua honen helburua da Galiziako seniparteen arauketan izandako lege-aldaketa azaltzea, neurri

batean behintzat. Horretarako, senipartedunak nortzuk diren eta seniparte gisa zenbat dagokien aztertuko da, betiere 4/1995 Legea eta 2/2006 Legea erkatuz. Bide bertsutik, gaingiroki azalduko da zein den Hego Euskal Herrian seniparteen arauketa, eta, hori oinarri hartuta, Galizian gertatutako lege-aldaketa Hego Euskal Herrirako ereduzkoa izan daitekeen ala ez aztertuko da. Horrek bide emango du testamentugileak testamentua egiteko duen askatasunaz hausnartzeko eta askatasun horrek izan behar duen norainokoaz hitz egiteko.

2. SENIPARTEDUNAK NORTZUK ZIREN ETA SENIPARTE GISA ZENBAT ZEGOKIEN GALIZIAN, 4/1995 LEGEAREN ARABERA

4/1995 Legea 1995. urteko ekainaren 6an argitaratu zen Galiziako Aldizkari Ofizialean, 107. zenbakiarekin. Lege horren 146. artikulua¹, seniparteen ondorioetarako, zuzen-zuzeneko igorpena egiten zuen Kode Zibileran.

146. artikulua

1. Senipartea aktibo likidoaren kuota bat da, eta kuota hori nahitaez dagokie oinordetzaren kausatzaileak dituen senide zehatz batzuei eta haren alargunari, lege honetan araututako bazterketa-kasuetan izan ezik.

2. Senipartedunak dira Kode Zibilean zehaztutako nahitaezko jaraunsleak lege-testu horrek kasuan-kasuan ezartzen dituen zenbateko eta proportzioetan.

3. Gauzatu gabeko seniparteen gainean uko edo transakzioziorik eginez gero, uko-egite edo transakzio hori deuseza da, artikulua honen 1. zenbakian ezarri kasuan izan ezik.

Bistan denez, 4/1995 Legearen arabera Galizian senipartedunak nortzuk ziren eta seniparte gisa zenbat zegokien jakiteko,

¹ Itzulpena autorearena da.

Kode Zibila aplikatu behar zen bete-betean². Horregatik komeni da, labur-labur bada ere, Kode Zibilaren arauketa gogoratzea.

Kode Zibilari helduta, senipartedunak identifikatu ahal izateko, 807. artikulua³ aplikatu behar da:

807. artikulua

Nahitaezko jaraunsle dira:

- 1. Seme-alabak eta ondorengoak, euren guraso eta aurrekoei begira.*
- 2. Aipatu berri direnak izan ezean, guraso eta aurrekoak, euren seme-alaba eta ondorengoei begira.*
- 3. Alarguna, kode honek ezartzen duen forma eta neurrian.*

Hortaz, Kode Zibilak hiru senipartedun-talde bereizten ditu. Lehenengo eta behin, ondorengoak lehentasuneko senipartedunak dira, ondorengoak izanez gero, aurrekoak ez baitira senipartedun bihurtzen. Arrazoinamendu berberari eutsiz, aurrekoak senipartedun subsidiarioak dira, ondorengoak izan ezean bakarrik bihurtzen direlako aurrekoak senipartedun. Alargunari dagokionez, horren egoera berezia da, senipartedun izan daitekeelako ondorengoekin batera; ondorengorik izan ezean, aurrekoekin batera; eta, ondorengo eta aurrekorik izan ezean, bera bakarrik.

Senipartearen zenbatekoari dagokionez, senipartedun-taldeak bereizi behar dira, talde bakoitzari seniparte gisa dagokion kopurua desberdina baita.

² José Luis Espinosa de Soto eta Gerardo García-Boente Sánchez notarioek argiro-argiro azaldu zuten igorpen horren hedadura, in *Derecho de sucesiones de Galicia. Comentarios al título VIII de la Ley de 24 de mayo de 1995*. A Coruña-ko Notarioen Elkargoa, Consejo General del Notariado. Madril, 180. orrialdea: «La Ley deja sin regular toda una serie de cuestiones a las que tenemos que extender la "remisión", como preterición, desheredación, prohibición de gravámenes o aspectos materiales como la imputación y reducción de disposiciones inoficiosas (prácticamente los arts. 807 a 820 del CC íntegramente). En definitiva, el marco conceptual y los principios que configuran la legítima en el Código Civil forman también el substrato de la institución en el "Derecho civil de Galicia».

³ *Kode Zibila/Código Civil*, Deustuko Unibertsitatea, Bilbo, 2004, 424. orrialdea.

Jakinekoa denez, Kode Zibilaren 808. artikulua araberan, ondorengo senipartea jarauntsiaren bi herenek osatzen dute, beste herena xedapen askekoa baita. Seniparteari dagozkion bi heren horietatik bat, hobekuntzako dena, askatasunez xeda daiteke ondorengo artean, gradu-hurbiltasuna kontuan hartu gabe. Hortaz, testamentugileak hobekuntzako herena oso-osorik zein zati batez bana dezake bere ondorengo artean, berak nahi bezala. Beste herena, berriz, seniparte hertsia da, eta hori nahitaez banatu behar da, zati berdinetan, ondorengo artean, gradu-hurbiltasuna kontuan hartuta, ordezkapen-eskubidea aplikatu behar denetan izan ezik.

Ondorengo seniparteak, nolahi ere, arauketa berezia izan dezake, horietatik bat ezgaitua izanez gero. Arian ere, azaroaren 18ko 41/2003 Legeak egindako eraldaketaz geroztik, testamentugileak fidekomisozko ordezkari ezar dezake seniparte hertsia gainean, eta, hori eginez gero, fiduziarioa izango da epaiketa bidez ezgaitutako semea edo alaba, eta fideikomisodun izango dira haren nahitaezko jaraunskideak.

Aurreko seniparteari eutsiz, hori jarauntsiaren erdia izango da alargunik izan ezan, eta herena izango da, ordea, alarguna izanez gero (Kode Zibilaren 809. artikulua).

Alargunaren senipartea, bukatzeko, gozamen-eskubidea izango da beti, baina gozamen horrek kuota desberdina kargatuko du, alargunarekin batera jarauntsian nortzuk pilatzen diren kontuan hartuta. Ondorengoak izanez gero, gozamenak hobekuntzako herena kargatuko du (Kode Zibilaren 834. artikulua). Ondorengorik ez, baina aurrekoak izanez gero, gozamenak jarauntsiaren erdia kargatuko du (837. artikulua). Eta ondorengorik eta aurrekorik ez badago, gozamenak jarauntsiko bi heren kargatuko ditu (838. artikulua). Ildo beretik, gogoratzekoa da, alarguna senipartedun izan dadin, beharrezkoa dela banandurik ez egotea epaiketa bidez ez egitez (834. artikulua); ezkontide bananduen artean berradiskidetzea gertatuz gero, berradiskidetze hori jakinarazi behar zaio banantzearen gaineko ardurara

izan duen epaitegiari, alargunak seniparte-eskubideei euts diezaien (835. artikulua)⁴.

Laburbilduta, Kode Zibilaren eskema bere horretan aplikatzen zen Galizian, 4/1995 Legeak egindako igorpenaren ondorioz.

3. SENIPARTEDUNAK NORTZUK DIREN ETA SENIPARTE GISA ZENBAT DAGOKIEN GALIZIAN, AZKEN ERALDAKETAZ GEROZTIK

2/2006 Legeak, senipartearen ondorioetarako, ez du igorpenik egiten Kode Zibilera. Aitzitik, gai horretan berezko arauketa ezarri du.

Lege hori indarrean jartzeaz geroztik, senipartedunak nortzuk diren jakiteko, lege berriaren 238. artikulura⁵ jo behar da:

238. artikulua

Senipartedunak dira:

1.) Seme-alabak eta aurrez hildako, zuzen jaraungabetutako edo ezduin gertatutako seme-alaben ondorengoak.

2.) Legez edo egitez bananduta ez dagoen alarguna.

Artikulu hori arretaz irakurtzeak honako ondorio hauek erartortzen ditu:

- Ondorengoak senipartedunak dira, baina, horien artean, aintzakotzat hartu behar da gradu-hurbiltasuna, ordezkapen-eskubidea aplikatu behar denean izan ezik. Beste hitz batzuekin esanda, erregela orokorra da, seme-alabak izanez gero, horiek izango direla senipartedun, bigarren graduako edo gehiagoko ondorengo-

⁴ Horren inguruan xehetasun gehiago, in "Alargunaren oinordetza-eskubideak, Kode Zibila aldarazi duen 15/2005 Legearen arabera", *Boletín-Aldizkaria*, Academia Vasca de Derecho-Zuzenbidearen Euskal Akademia, III. urtea, 7. zenbakia, 105.etik 121.erako orrialdeak.

⁵ Itzulpena autorearena da.

ak baztertuz. Alabaina, seme-alaba horietatik bat testamentugilea baino lehenago hilez gero, zuzen jaraunsgabetuz gero⁶ edo ezduin gertatuz gero, ordezkapen-eskubidea aplikatuko da, eta, horren bitartez, ondorengo horren ondorengoek haren lekua beteko dute eta hari zegokion seniparte-zatia eskuratuko, kasu horretan seniparte leinuko banatzen baita, ez, ordea, buruko.

- Aurrekoak ez dira senipartedun izango inoiz, ezta ondorengorik ez dagoenean ere. Hortaz, ondorengorik ez duen testamentugileak askatasun osoz xeda dezake bere jarauntsia, betiere alargunaren gozamenari kalterik egin gabe.

- Alargunari dagokionez, 2/2006 Legeak kontuan hartu du, bateko, uztailaren 8ko 15/2005 Legeak Kode Zibilean egindako aldaketa. Hori dela medio, argi eta garbi ezarri du, alarguna senipartedun izan dadin, beharrezkoa dela banandurik ez egotea epaiketa bidez ez egitez. 2/2006 Legeak aintzakotzat hartu du, besteko, sexu bereko pertsonak ezkondu ahal izatea; ondorenez, sexuaren ondoriozko bereizkeriak ezabatu ditu (laugarren xedapen gehigarria). Eta, amaitzeko, legeak gogoan izan ditu izatezko bikoteak⁷, horiei ere ezkonduen eskubideak eta betebeharrak aitortzeko.

⁶ Jaraunsgabetzearen inguruan, aipatzekoa da 2/2006 Legeak, arlo horretan ere, berezko arauketa jasotzen duela, Kode Zibilera igorpen txiki bat egiten badu ere. Lege berriak bost artikulutan arautzen du jaraunsgabetzea. Horretarako, bi jaraunsgabetze-mota bereizten ditu: zuzena eta zuzena ez dena. Jaraunsgabetzea zuzena izan dadin, testamentuan egin behar da, horren arrazoia beren beregi aipatuta (2/2006 Legearen 262.2 artikulua); horrela eginez gero, jaraunsgabetutako senipartedunak seniparte galtzen du (262.1 artikulua). Zuzen jaraunsgabetzeko arrazoiak 2/2006 Legearen 263. artikuluan daude jasota, eta, halakoak aplikatzeko, ez da kontuan hartu behar nor den jaraunsgabetutako seniparteduna. Arrazoiok, izatez, hurrengoak dira: 1) Testamentugileari mantenua ukatzea; 2) Testamentugileari egitez tratu txarra ematea edo irain larriak egitea; 3) Ezkontzako eginbeharrak modu larrian edo behin eta berriro urratzea; eta 4) Kode Zibilaren 756 artikuluan aipatutako ezduintasun-arrazoiak. Aitzitik, jaraunsgabetzea ez bada zuzena, senipartedunak jaraunsgabetze-akzioa egikari dezake, akzio horren iraungitze-epea bost urtekoa izanik, kausatzailearen heriotzatik zenbatuta (266. artikulua); horrela, jaraunsgabetzea ez bada zuzena, senipartedunak ez du bere seniparte galtzen (264. artikulua).

⁷ Bikote horien definizioa hirugarren xedapen gehigarrian dago jasota. Xedapen horri erreparatuta, 2/2006 Legea aplikatzeko orduan, ezkontzarekin parekatzen dira ezkonduen antzera bizi direnen arteko harremanak, betiere irauteko asmoa edo joera izanez gero; ondorenez, bikotekide horiei hedatzen zaizkie legeak ezkonduiei aitortutako eskubideak eta betebeharrak. Ezkonduen antzera bizi direnen arteko harremanetan, bikotekideak elkarrekin bizi behar dira urte betez gutxienez; inguruabar hori egiaztatzeko bideak dira Erregistroan inskribatzea, nabaritasun-aktaren bidez esanbidezko adierazpena egitea eta zuzenbideak onarturiko beste bide guztiak. Elkarrekin seme-alabak izanez gero, nahikoa izango da, ordea, bizikidetasuna egiaztatzea.

Senipartearen zenbatekoari erreparatuta, ondorengo senipartea eta alargunarena bereizi behar dira. Lehenengoaz ari da 2/2006 Legearen 243. artikulua⁸:

243. artikulua

Ondorengo senipartea osatzen du jarauntsiaren hartzekoak zein balio izan eta balio horren laurdenak; hartzeko hori atal honetako erregelen arabera zehaztu eta gero, seme-alaben edo horien leinuen artean zatituko da.

Hortaz, jarauntsiaren ehuneko hogeita bosta bakarrik dagokio ondorengo seniparteari.

Alargunaren seniparteari buruzkoak dira, berriz, 253 eta 254. artikulua⁹:

253. artikulua

Kausatzailearen ondorengoekin batera pilatuz gero, alargunari bizi arteko gozamena dagokio, seniparte gisa, betiere jarauntsiaren hartzekoaren laurdenaren gainean; hartzeko hori finkatzeko, 245. artikuluko erregelak aplikatzen dira.

254. artikulua

Ondorengoekin batera pilatu ezean, alargunak eskubidea izango du, kapitalaren erdiaren gainean bizi arteko gozamena izateko.

Ondorenez, alargunak gozamen-eskubidea du, jarauntsiaren laurdenaren gainean, ondorengoekin batera agertuz gero, eta, jarauntsiaren erdiaren gainean, ondorengorik izan ezean. Kontuan hartzekoa da aipatu laurden hori ondorengo seniparteari dagokiola, eta, beraz, ondorengoek seniparte gisa jarauntsiko laurdenaren jabetza soila besterik ez dutela eskuratuko, alarguna eurekin batera pilatuz gero, alargun horri laurden horren gaineko gozamena baitagokio.

⁸ Itzulpena autorearena da.

⁹ Itzulpena autorearena da.

4. ETA HEGO EUSKAL HERRIAREN KASUAN, ZER?

Hego Euskal Herriaren kasuan, ezin da eskema bera aplikatu lurralde guztietan, foru-sistema desberdinak tartean daudelako.

Nafarroako Foru Komunitatearen kasuan, Foru Zuzenbide Zibilari buruzko Konpilazioak edo Nafarroako Foru Berriak hauxe ezartzen du 267 eta 268. legeetan¹⁰:

267. legea

Nafarroako senipartea dela bide, nahitaezko jaraunse bakoitzari forma egokian eratzikitzen zaizkio, ondasun higigarriei dagokienez, bost alokairu «feble» edo «carlin» eta, ondasun higiezi-nei dagokienez, herri-mendietako erregu bat lur. Seniparte horrek ez du galdatzeko moduko ondare-edukirik, eta ez du jaraunse-izaerarik eratzikitzen; senipartearen gainean izendatuak ez du inolako erantzukizunik izanen jarauntsiko zorren gainean, eta ezin izanen du jaraunsearen beraren eskubiderik egikaritu.

268. legea

Testamentuaren bidez eta oinordetza-itunen bidez, foru-senipartearen gain izendatu behar dira:

- 1. Ezkontzako seme-alabak, ezkontzaz kanpokoak eta adopzio osoan hartutakoak.*
- 2. Halakorik izan ezean, horien gradurik hurbileneko ondorengoak.*

Bistan denez, Nafarroako Foru Komunitatean, testamentua egiteko askatasuna ezarri da, eta seniparte formala besterik ez da onartu. Argiago esateko, testamentugileak erabateko askatasuna du testamentuaren bidez bere ondasunak xedatzeko, baina izapide formal batzuk bete behar ditu senipartedunak baztertzeko orduan.

¹⁰ Foru-lege zibilak: Euskal Autonomia Erkidegoa. Nafarroako Foru Komunitatea / Leyes civiles forales: Comunidad Autónoma del País Vasco. Comunidad Foral de Navarra, Deustuko Unibertsitatea, Bilbo, 2. argitaraldia, 2005, 366 eta 367. orr.

Aurrekoa gorabehera, alargunak fideltasun-gozamena du Nafarroan, 253. legean ezarri bezala¹¹:

253. legea

Kontzeptua

Alargunak fideltasun-gozamena du aurrez hildakoari heriotza-unean dagozkion ondasun eta eskubide guztien gainean.

Ondorio hauetarako, legeak onartutako bikote egonkorren kide bat hilez gero, alargun gelditzen den kidearen egoera ezkontide alargunaren egoeraren parekotzat joko da.

Fideltasun-gozamena, beraz, alarguntasunak dakarren oinordetza-eskubidea da, legezkoa, elkarrekikoa eta unibertsala, ezkontidearen heriotzaz geroztik ondorioak sortzen dituena. Bide horretatik, aintzat hartzekoa da 6/2000 Foru Legea, uztailaren 3koa, bikote egonkorrentzako berdintasun juridikoari buruzkoa, horrek parekatu egin dituelako, eskubide eta betebeharretan, ezkonduak eta izatezko bikotekideak.

Euskal Autonomia Erkidegoaren kasuan, egoera korapilatsuagoa da, lurralde historikoak bereizteaz gain, lurralde bakoitzaren barruan ere desberdintasunak daudelako. Nolanahi den ere, autonomia-erkidego osoan aplikagarria da 2/2003 Legea, maiatzaren 7koa, izatezko bikoteak arautzekoa.

Aiarako Forua aplikatzen den tokietan (Aiara, Amurrio eta Okondo udalerrri osoetan eta Artziniega udalerriko Mendieta, Erreta-Tutera, Santa Koloma eta Zolloguti herrietan), uztailaren 1eko 3/1992 Legea, Euskal Herriko Foru-Zuzenbide Zibilar buruzkoa, aplikatu behar da, eta, zehatzago, lege horren 134. artikulua¹²:

134. atala

1. Foru-herritasuna daukienez ondasunak askatasun osoz erabil ditzakete, guztiak ala zati bat, testamentuz, agin-

¹¹ Foru-lege zibilak... op. cit., 356. or.

¹² Foru-lege zibilak... op. cit., 109. or.

tzaz nahiz dohaintza bidez, derrigorrezko oinordekoak handiaz nahiz txikiaz baztertu ondoren, on ala hobe eritziagatik.

2. *Ondorengoak, aurrekoak eta ezkontidea joko dira derrigorrezko oinordekotzat, Kode Zibilak erabakitako kasuetan.*

Horren arabera, Aiarako Forua aplikatzen denean, kausatzaileak askatasun osoa du bere ondasunak testamentuaren bidez xedatzeko. Horretarako baldintza bakarra da senipartedunak (ondorengoak, aurrekoak eta ezkontidea) baztertzea. Aiarako senipartea, beraz, sinbolikoa dela esan daiteke. Testamentua egiteko askatasun horri gaineratu behar zaio, halaber, “podere osoko gozamina” eratzeko aukera (3/1992 Legearen 140.etik 145.eraiko artikulua).

Bestalde, Arabako gainerako lurraldean (Aiarako foruaren mende dauden herriak, eta Laudio eta Aramaio kenduta), bai eta Gipuzkoan, Bizkaiko hamabi hiribilduetan, Bilbon eta Orduñan ere, Kode Zibilaren eskema aplikatzen da, artikulua honen bigarren puntuan azaldu ondorioekin.

Bukatzeko, Bizkaiko lur lauan, Laudion eta Aramaion, uztailaren 1eko 3/1992 Legearen 53, 55 eta 56. artikuluek¹³ ezartzen dute nortzuk diren senipartedunak eta zenbat dagokien seniparte gisa foruaren arabera:

53. atala

Derrigorrezko oinordekoak ondoko hurrenkeraren arauera dituzte izango dira, tronkalekoetarako aginduta dagoenaren kalterik gabe:

1. *Seme-alabak, ordekoak barruan direla, eta gainerantzeko ondorengoak.*
2. *Gurasoak eta beste aurrekoak.*

¹³ Foru-lege zibilak... op. cit., 77. orrialdea.

55. atala

Testamentu-egilearen ondasun guztien lau bostenek osatzen dute ondorengo senipartea.

Beste bostena askatasunez bana daiteke, horretarako tronkaleko ez den nahiko ondasunik baldin badago.

56. atala

Aurrekoen senipartea testamentuegilearen ondasun guztien erdiak osatzen du. Beste erdia askatasunez banatzekoa da, tronkaleko ondasunak ez badira behintzat.

Eskema horri helduta, ondorengoak eta aurrekoak dira senipartedunak. Ondorengo senipartea ehuneko laurogeia da, eta aurrekoena, berriz, ehuneko berrogeita hamarra. Dena den, azpimarratu beharra dago seniparte hori ez dela banakakoa, kolektiboa baizik. Hortaz, bazterketa erabilita, senipartedun-taldearen barruan aukeratzeko askatasuna du testamentugileak. Gainera, seniparteari lotuta, tronkalitatearen arauketa aplikatu behar da lehenetsunez, horrek dakartzan berezitasunekin.

Nabari denez, 53. artikulua ez du aipatzen alarguna senipartedunen artean. Alabaina, alargunari honako eskubidea hauek aitortzen zaizkio 58 eta 59. artikuluetan¹⁴:

58. atala

Alargunak oinordetzailearen ondasun guztien erdiaren gozamina izango luke, ondorengoekin edo aurrekoekin batera balego.

Ondorengo zein aurrekorik ez balego, ondasun guztien bi herenaren gozamina izango luke.

Azkenengoz, oinordetzailearen bi belaun-lerroetako tronkaleko ondasunen gainean jarriko da gozamina, lerrootako bakoi-tzaren edukiaren heinean.

¹⁴ Foru-lege zibilak... op. cit., 78. orrialdea.

Alargunaren gozamena, tronkaleko ondasunen pentzu denean, eskudiruko kapital baten truke alda dezakete tronkaleko senideek. Alargunak askatasunez erabil dezake dirutza hori eta berori dela eta, ez du gordekizuna jartzeko eta atzera emateko beharkizunik izango hurrengo lerroaldean aipatzen den moduan ezeztatzen bada gozamen hori.

Alargunaren gozamen-eskubidea ezereztu egingo da berriro ezkontzen bada, edo beste batekin ezkondu-bizimodua badarama, edo ezkondu denboran zein ostean ezkontzatik kanpoko umerik izaten bada, testamentuegileak besterik agindu ezean behintzat.

59. atala

Jarauntsian ez du oinordeko izateko eskubiderik edukiko berari egotzi dakioken arrazoiagatik dibortziazatutako edo banandutako ezkontideak.

Hitz gutxitan esanda, alargunak gozamen-eskubidea du, jarauntsiaren erdiaren gainean, ondorengoekin edo aurrekoekin batera pilatuz gero, eta jarauntsiaren bi herenen gainean, ondorengorik eta aurrekorik izan ezean. Ondorio hauetarako, kritikatzekoa da “erruaren ideia” banantzeari lotuta agertzea, are gehiago banantzearen arloan onetsitako azken legeak gogoan izanik.

5. LABUR-ZURREAN

Galizian gertatutako eraldaketaz geroztik, bertako auzotasun zibila dutenek lehen baino askatasun handiagoa dute testamentua egiteko orduan. Bateko, senipartedunen kopurua murriztu egin da, eta, besteko, senipartearen zenbatekoa bera ere txikitu egin da¹⁵. Ikus, horren adierazgarri, honako taula hau:

Nortzuk diren senipartedunak Galizian			
4/1995 Legearen arabera	Ondorengoak, gradu-hurbiltasunaren arabera, ordezkapen-eskubidea aplikatu behar denean izan ezik	Aurrekoak, ondorengorik izan ezean	Alarguna, bananduta ez badago epaiketaz ez egitez

¹⁵ Askatasun hori zabaltzeko tenorean, gaineratu behar da 2/2006 Legearen 182. artikulua ezabatu egin dituela lege-itzulketaren eta erreserbatzeko betebeharra.

2/2006 Legearen arabera	Ondorengoak, gradu-hurbiltasunaren arabera, ordezkapen- eskubidea aplikatu behar denean izan ezik.	Alarguna, bananduta ez badago epaiketaz ez egitez
--	---	--

Halakoei zenbat dagokien seniparte gisa Galizian

Ondorengoei 2/3 (seniparte luzea)	Heren bat (seniparte hertsia), zati berdinetan banatu beharrekoa, gradu-hurbiltasunaren arabera, ordezkapen- eskubidea aplikatu behar denean izan ezik	Beste heren bat (hobekuntzako), ondorengoen artean banatu beharrekoa, testamentugileak nahi bezala, jabetza osoz, alargunik izan ezean, eta, jabetza soilaz, alargunarekin batera pilatuz gero
--	---	--

4/1995 Legearen arabera ↓ →	Aurrekoei	Heren bat, jarauntsian alargunarekin batera pilatzen direnean	Jarauntsiaren erdia, alargunik izan ezean
---	------------------	---	---

Alargunari, gozamen- eskubidea	Hobekuntzako herenaren gainean, ondorengoekin batera pilatuz gero	Jarauntsiaren erdiaren gainean, aurrekoeikin batera pilatuz gero	Jarauntsiaren bi herenen gainean, ondorengorik eta aurrekorik izan ezean
---	---	--	--

2/2006 Legearen arabera ↓ →	Ondorengoei	Jarauntsiaren laurden bat, jabetza osoz, alargunik izan ezean, eta, jabetza soilaz, alargunarekin batera pilatuz gero
---	--------------------	---

Alargunari, gozamen- eskubidea	Jarauntsiaren laurdenaren gainean, ondorengoekin batera pilatuz gero	Jarauntsiaren erdiaren gainean, ondorengorik izan ezean
---	--	---

Argi dago senipartearen lege-helburua dela kausatzailearen sende jakin batzuek dohainik ondare-eduki zehatz bat jasotzea. Horregatik, senipartea da testamentugilearen askatasunari, edo, zehatzago esanda, testamentugilearen xedatze-ahalmenari ezarritako mugetatik bat¹⁶, erreserbekin eta itzulketarekin batera (eta, Bizkaiko foruaren kasuan, tronkalitatearekin batera). Muga hori indartzeko, senipartearen izaera eta kopurua ukitzeko ezintasuna ezarri da.

Zernahi gisaz, seniparteak dakarren muga horri kalterik egin gabe, testamentugileak nolabaiteko askatasunarekin joka dezake, dela hobekuntzako herena ondorengoan artean xedatuz, dela jaraungabetze zuzena burutuz, dela seniparte hertsia gainera fidekomisozko ordezpena ezarriz (seme edo alabaren bat ezgaituta egonez gero bederen). Foruaren kasuan, askatasuna baliatzeko bideak dira, besteak beste, bazterketa eta senipartearen izaera kolektiboa, betiere testamentu mankomunatua, oinordetza-itunak eta alkar-poderosoa ahortzi gabe.

Eskema horren barruan, denetariko argudioak erabil daitezke, nola testamentua egiteko askatasuna indartzearen alde, hala askatasun hori ahalik eta gehien murriztearen alde¹⁷. Egia esan, eta mutur batean jarrita, gaur egun inork ere ez dio eusten ondatsun guztiak erreserbatzeko sistema hertsia eta zorrotzari. Beste mutur batean jarrita, ordea, aditu batzuek senipartearen ezabatzea defendatzen dute¹⁸.

¹⁶ Senipartearen izaera eta kontzeptua sakontzeko, ezinbestekoa da Alfredo García-Bernardo Landeta notarioaren lan hau kontsultatzea: *La legítima en el Código Civil*, Oviedo, 1964, 766 orrialde. Egileak, bere azalpenak eta iritziak adierazteaz gain, beste aditu batzuenak erejaso eta komentatzen ditu.

¹⁷ C. López Beltrán de Heredia jaunak halako argudioak jasotzen ditu, labur-labur, in *Oinordetza zuzenbidea*. F. Capilla, A. M. López, E. Roca, M^o R. Valpuesta, V. L. Montés (koord.), Deustuko Unibertsitatea, Bilbo, 1997, 339.etik 342.erako orrialdeak.

¹⁸ Ikus, ildo horretatik, Victorio Magariños Blanco notarioaren hitzak in «La libertad de testar», *Revista de Derecho Privado*, 2005. urteko iraila-urria, 30. or.: «... partiendo del rechazo que de modo generalizado se advierte en los despachos, de la ausencia de un fundamento consistente, como pudiera ser la protección familiar o la existencia de una función social de la legítima que justificara la limitación, y teniendo en cuenta los cambios operados en la realidad social que hacen más necesaria la protección de los que se esforzaron en crear y mantener un patrimonio, se impone la libertad de testar como manifestación de la libertad civil y como consecuencia básica de la defensa y conservación del contenido esencial del derecho de propiedad y de la herencia. Considero, pues, necesario que se impulse una modificación del sistema sucesorio que acoja la libertad de disponer mortis causa, con el complemento de los pactos sucesorios y el testamento mancomunado, y con las limitaciones derivadas del deber de alimentos y del patrimonio familiar...»

Nondik-nahi begiratuta, Europako zuzenbideetan eta Espainiako estatuko foru-zuzenbideetan, egungo joera da, seni-parte-sistema ezabatu gabe, testamentua egiteko askatasuna zabaltzea. Horixe da, hain justu ere, Hego Euskal Herrirako erreibindika daitekeena, Nafarroako Foru Komunitatearen ego-
era eta Aiarako Foruarena euren horretan utzita. Joera horretan, eredu ahantzezina da Euskal Zuzenbide Zibilari buruzko Lehenengo Lege Aurreproiektua. Aurreproiektu hori Euskalerriaren Adiskideen Elkarteak prestatu zuen 2000. urtean, Eusko Jaurlaritzarekin, eta Araba, Gipuzkoa eta Bizkaiko foru-aldundiekin sinatutako hitzarmenari esker. Aurreproiektu horren 47. artikulua arabera, jarraikoak dira senipartedunak: ondorengoak, gradu-hurbiltasuna kontuan hartu gabe (hortaz, iloba edo urrunagoko ondorengoa seniparteduna izan daiteke, horren gurasoak edo aurrekoak bizirik egon arren); ondorengorik izan ezean, aita eta ama edo horietatik bizi dena (ez, ordea, bestelako aurrekoak); eta, orobat, alarguna, gozamedun gisa. 49. artikulua arabera, jarauntsiaren bi herenek osatzen dute ondorengo senipartea. Gurasoen senipartea, ostera, heren batekoa da (52. artikulua). Alargunak, bestalde, gozamen-eskubidea du, jarauntsiaren erdiaren gainean, beste senipartedunak izanez gero; eta, jarauntsiaren bi herenen gainean, beste senipartedunik izan ezean (53. artikulua).

Aurreproiektu hori gogoratzekoa da, hausnarketa berrietarako oinarri alboraezin gertatzen baita. Euts diezaiogun berriro ere bide horri, gure foru-legea gizarte-errealitatetik hurbilago egon dadin eta horren beharrianak hobeto ase ditzan.

6. BIBLIOGRAFIA

Lege-testuak:

—Ley 4/1995, de 24 de mayo, de Derecho civil de Galicia. Diario Oficial de Galicia, 107. zk., 1995. urteko ekainaren seikoa.

—Ley 2/2006, de 14 de junio, de Derecho civil de Galicia. Diario Oficial de Galicia, 124. zk., 2006. urteko ekainaren 29koa.

—*Kode Zibila/Código Civil*. Deustuko Unibertsitatea, Bilbo, 2004, 1255 orrialde.

—*Foru-lege zibilak: Euskal Autonomia Erkidegoa. Nafarroako Foru Komunitatea / Leyes civiles forales: Comunidad Autónoma del País Vasco. Comunidad Foral de Navarra*. Deustuko Unibertsitatea, Bilbo, 2. argitaraldia, 2005, 620 orrialde.

—*Euskal Zuzenbide Zibilari buruzko Lehenengo Lege Aurreproiektua / Primer Anteproyecto de Ley de Derecho Civil Vasco*. Euskalerrriaren Adiskideen Elkarte, Bilbo, 2000, 160 orrialde. Argitalpen elebiduna da.

Eskuliburuak:

—*Oinordetza zuzenbidea*. F. Capilla, A. M. López, E. Roca, Mª R. Valpuesta, V. L. Montés (koord.), Deustuko Unibertsitatea, Bilbo, 1997, 766 orrialde.

—*Compendio de Derecho civil. Derecho de sucesiones (tomo V)*. F. Lledó Yagüe (zuz.), Dykinson, Madril, 2004, 631 orrialde.

—*La legítima en el Código Civil*. A. García-Bernardo Landeta, Oviedo, 1964, 766 orrialde.

—*Derecho de sucesiones. Común y foral*. J. J. Rivas Martínez, Dykinson, Madril, 2004, 984 orrialde.

—*Derecho de sucesiones de Galicia. Comentarios al Título VIII de la Ley de 24 de mayo de 1995*. A Coruña Notarioen Elkargoa, Consejo General del Notariado. Madril, 304 orrialde. Argitalpen elebiduna da, gaztelaniaz eta galizieraz.

Artikuluak:

—MAGARIÑOS BLANCO, V., «La libertad de testar», *Revista de Derecho Privado*, 2005. urteko iraila-urria, 3.etik 30.erako orr.

Web-orriak:

—Mayán Santos, M. E., «La nueva ley de Derecho Civil de Galicia», Noticias jurídicas, 2006. urteko ekaina: <http://www.juridicas.com/areas/45-Derecho%20Civil/10-Art%EDculos/200606-585597510631571.html>

—Las legítimas en la futura ley de Derecho Civil de Galicia. J. A. Montero: <http://www.xornal.com/article.php3?sid=20060605085525>

—Torres García, T. F., «Legítima y legitimarios y libertad de testar (síntesis de un sistema), Sucesiones: Política del Derecho. Novedades: <http://derechocivil.net/ponencias/document.php?id=141>

Esther Urrutia Idoiaga